

Szklany szlak

1 Szklany szlak/Sklenená cesta/Glass route

„Szklany szlak” obejmuje materialne pozostałości dawnego majątku Wielopolskich i Habsburgów zlokalizowane na terenie gminy Ujsoly i nawiązuje do działającej w XIX w. na terenie Złatnej leśnej huty szkła.

„Sklenená cesta” môžeme ňou označiť pozostalosti majetku Wielopolskich a Habsburgovcov v obci Ujsoly. Cesta sa vzťahuje k sklárskej prevádzke pochádzajúcej z 19. storočia.

„The Glass route” includes remains of Wielopolscy and Habsburg,s properties located in the Ujsoly commune. The route relates to the glass factory functioned in Złatna in the 19th century.

Zapraszamy do wędrowki po śladach przeszłości...

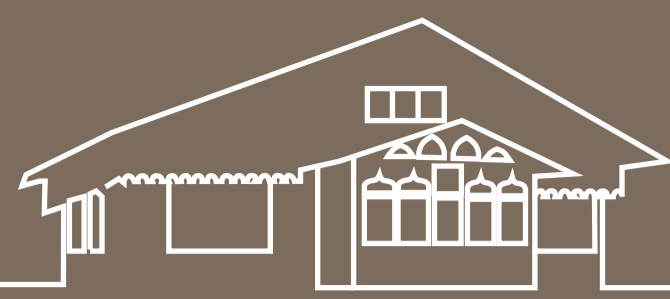
Szklany szlak
Zeskanuj kod QR:

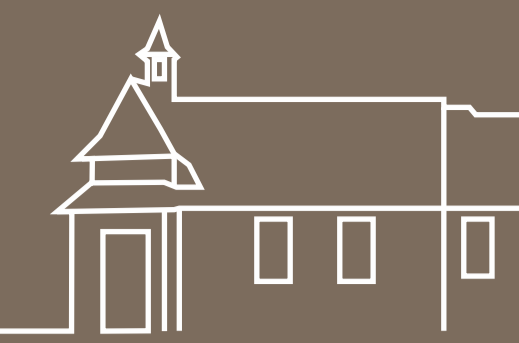
Gmina Ujsoly
ul. Gminna 1, 34-371 Ujsoly
tel.: (33) 8647 350
e-mail: ugujsoły@ujsoły.com.pl
www.ujsoły.com.pl

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Beskidy.

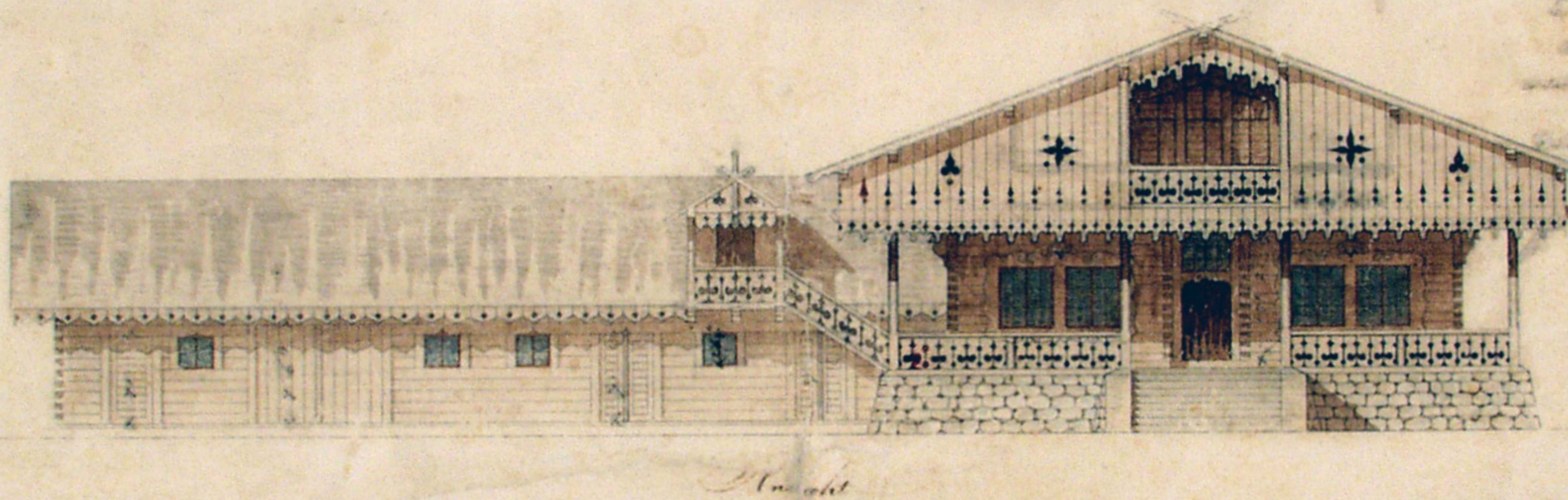
Szklany szlak

2 Leśniczówka/Horáreň/The forester's lodge

 Autorem projektu jest Karol Pietschka zarządca budowlany zatrudniony w Arcyksiążęcej Dyrekcji Dóbr w Żywcu. Projekt na budowę nadleśnictwa w Złatnej był opracowany w maju 1853 roku. Budynek wybudowano w roku 1876 z drzewa modrzewiowego z przeznaczeniem na mieszkania dla urzędników leśnych. Charakterystyczny kryty ganek przebiega wokół całego budynku, ozdobiony bogatym w elementy tyrolskie drewnianym zdobnictwem, opartym na tradycji willi szwajcarskiej. Budynek zbudowany jest z bali drewnianych o konstrukcji wieńcowej ułożonej na wysokiej podmurówce z kamienia. Do głównego wejścia budynku prowadzą szerokie schody, dalej w korytarzu było wejście do kancelarii, a po prawej do pokoju mieszkalnego. Przy kuchni znajdowała się spiżarnia i drzwi do pokoju – jadalni. Z tego pokoju w amfiladzie było wejście do dwóch dalszych pokoi. W pomieszczeniach

znajdują się piece grzewcze z paleniskami dostępnymi z korytarza. Do części gospodarskiej przylega zabudowa inwentarska. Budynek inwentarski ze strychem jest oddzielnym budynkiem wolnostojącym usytuowanym za dużym dziedzińcem gospodarczym. Oba budynki są przykryte dachami dwuspadowymi o konstrukcji drewnianej. Posiadają stropy drewniane belkowe, a szczyt nad głównym wejściem do budynku nadleśnictwa został ozdobiony balkonem. Budynek jest pokryty dachem dwuspadowym o drewnianej jętkowej konstrukcji. Na szczególną uwagę zasługuje ozdobny szczyt nad wejściem, balkonem i śwarogami dodający uroku i indywidualności. Przed budynkiem znajduje się obszerny dziedziniec. Budynek z racji swojej funkcji zwano „zarządówką”, a także „dworem”. Obok budynku rośnie 5 lip - pomnik przyrody, których wiek szacuje się na około 200 lat.

Projekt leśniczówki autorstwa Karola Pietschki

 Autorom projektu bol Karol Pietschka, stavebný dozorca zamestnaný v Arcikniežacej správe majetku v Živci. Najstarší projekt na stavbu horárne v Zlatnej bol pripravený v máji 1853. Budova zo smrekovcového dreva je postavená podľa švajčiarskych vzorov. Architektúra je dopracovaná s bohatými drevenými ozdobami. Objekt, postavený z drevenej guľatiny, zrubovej konštrukcie, je postavený na vysokej kamennej podmurovke, a zakrytá veranda obkolesuje skoro celú budovu. K obytnej časti priliehajú hospodárske budovy. K hlavnému vstupu do budovy vedú široké schody, a ďalej v chodbe je vstup do kancelárie.

 The design author is Karol Pietschka, building administrator employed in Arcyksiążęca Dyrekcja Dóbr in Żywiec. The oldest design for construction of forest division in Złatna was prepared in May 1853. The larch building was constructed according to Swiss design patterns. The architecture is perfected with rich wooden ornamentation. The building was built from wooden balls of timber framing, on high stone underpinning, whereas the roofed porch goes almost around the whole building. Life stock buildings are attached to farm. Wide staircase leads to the main entrance, and in the corridor there is an entrance to mailing house.

Szklany szlak
Zeskanuj kod QR:

Gmina Ujsoly
ul. Gminna 1, 34-371 Ujsoly
tel.: (33) 8647 350
e-mail: ugujsoy@ujsoy.com.pl
www.ujsoy.com.pl

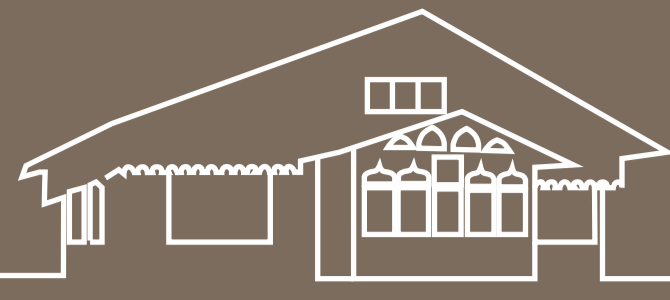
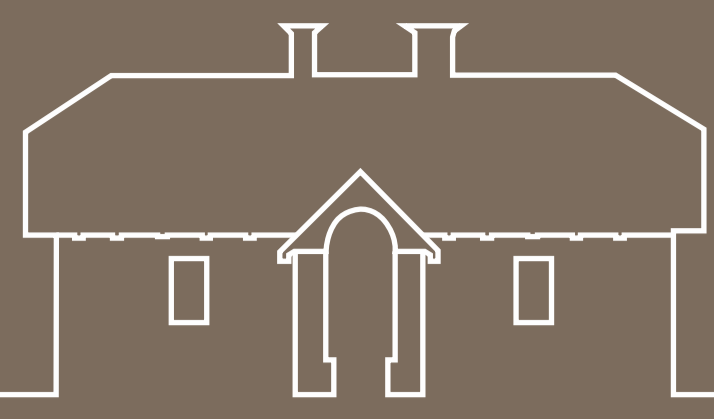

Interreg
Polska-Słowacja
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EUROREGION BESKIDY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Beskidy.

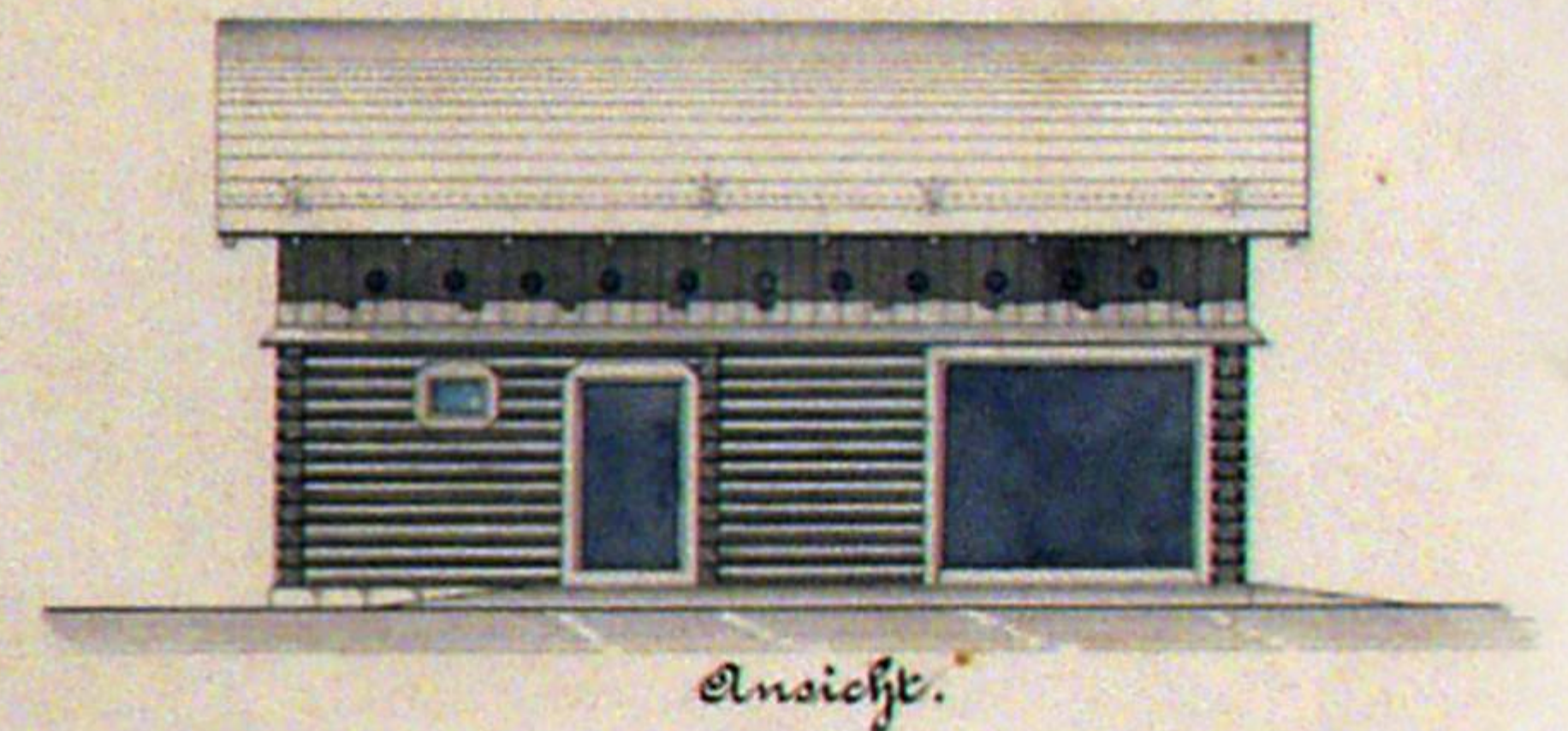
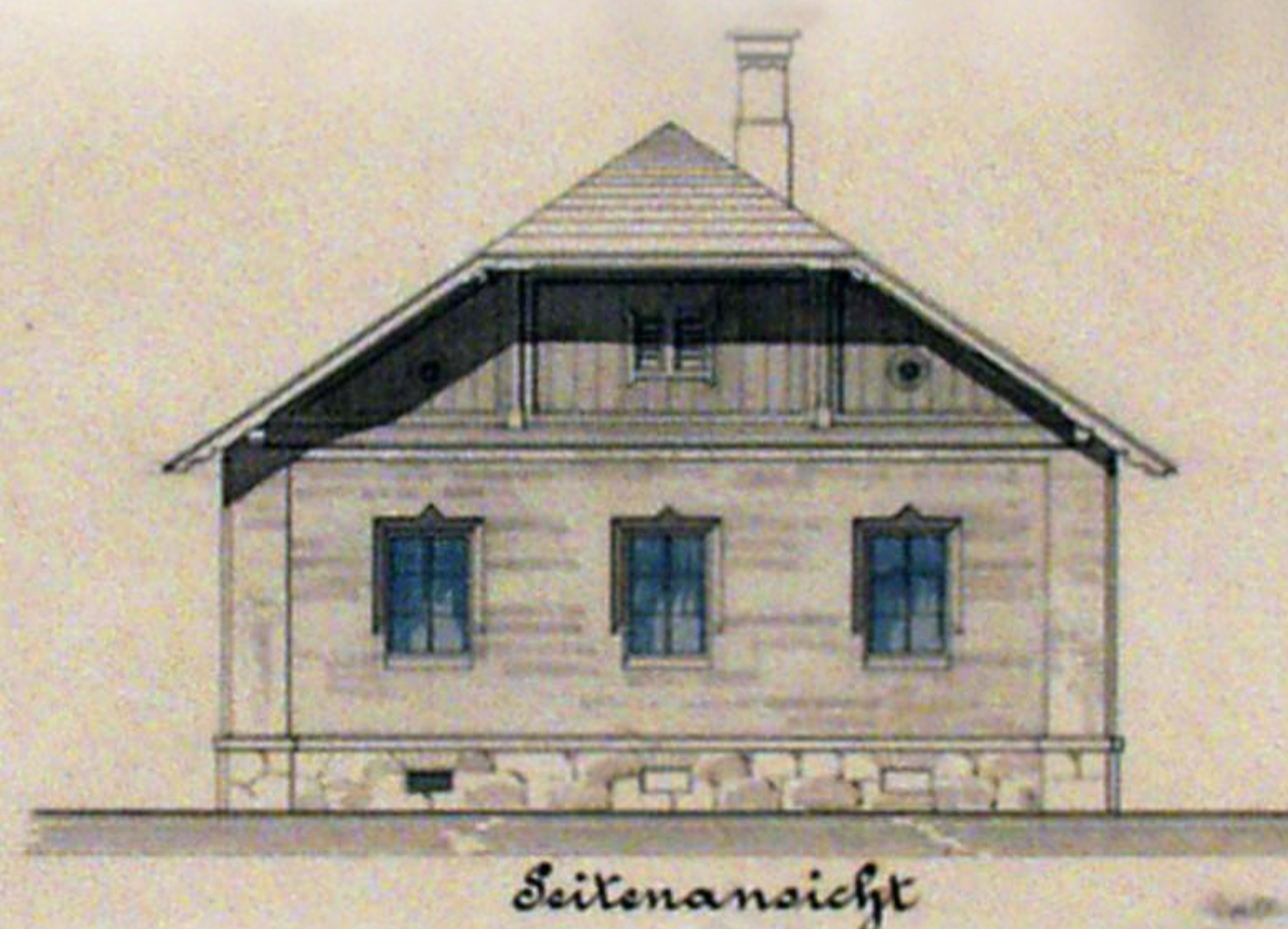
Szklany szlak

3 Gajówki/Hájovne/Gamekeeper's cottages

 Karol Pietschka – arcyksiążęcy architekt zaprojektował szereg leśniczówek, tartaków, zajazdów, karczem i budynków fabrycznych, a także kościołów. Liczną grupę obiektów projektowanych przez niego stanowiły gajówki i domy mieszkalne dla pracowników. Do 1929 roku na obszarze Dyrekcji Dóbr Żywieckich wybudowano 121 gajówek, w tym 22 murowane i 99 drewnianych. Posiadały one 105 drewnianych i 16 murowanych zabudowań gospodarczych. W okresie międzywojennym w leśnictwie na Żywiecczyźnie pracowało 26 inżynierów leśników, 149 etatowych oficjalistów, w tym 134 strażników lasowych.

Jednym z tych obiektów jest budynek gajówki - w rewirze leśnym Złatna. Gajówka ta została wybudowana w 1890 roku z cegły, z kancelarią oraz drewnianą stajnią i szopą. Gajówka jest budynkiem wolnostojącym, natomiast stajnia i szopa stanowiły oddzielny budynek gospodarczy. Gajówka została wybudowana na podmurówce z cegły ceramicznej, posiada dach czterospadowy o drewnianej konstrukcji więźby, jednakże bez charakterystycznej dla budownictwa tyrolskiego dekoracji szczytów i kominów. Budynek składa się z pokoju oświetlonego 3 oknami, kuchni, 2 komór, kancelarii dla gajowego i sieni. Drewniany budynek gospodarczy posiadał oborę, chlew i szopę oraz kondygnację strychową przeznaczoną na siano.

Projekt gajówki autorstwa Karola Pietschki

 V medzivojnovom období živiecke majetky mali rozlohu 42 437 ha, z toho leśné hospodárstva predstavovali 41 614 ha. Majetky boli rozdelené do 15 leśných správ a 1 leśného revíru – Sporysz. Majetky spravovalo Riaditeľstvo živieckych majetkov, ktoré sídlilo v meste Živiec. V medzivojnovom období v leśnej správe v Živiecku pracovalo 26 inžinierov-leśníkov, 149 zamestnaných leśníkov, z toho 134 leśných strážcov. V roku 1890 v leśnom revíry Złatna postavená murovaná tehlová hájovňa, s kanceláriou a s drevenou stajňou a kôľňou. Táto hájovňa je samostatne stojaca budova, stajňa a kôľňa predstavujú osobitnú hospodársku budovu.

Aj murovaná hájovňa bola postavená na podmurovke z keramických tehál, s valbovou strechou s dreveným krovom, ale bez charakteristických tyrolských dekorácií štítov a komínov. Hájovňa má miestnosť s 3 oknami, kuchyňu, 2 komory, kanceláriu pre hájníka a halu. V drevenej hospodárskej budove bola maštaľ, chliev a kôľňa, a senník pod strechou.

 In the interwar period, Żywiec manorial land estates had the area of 42,697 ha, including 41,614 ha of forest. All the manorial land estates were divided into 15 forest management boards and 1 forest division. The manorial land estates were managed by Dyrekcja Dóbr Żywieckich based in Żywiec. Therefore, till 1929 121 gamekeeper's cottages were constructed in the area of Dyrekcja Dóbr Żywieckich, including 22 brick and 99 wooden. They has 105 wooden and 16 brick farm buildings. In the interwar period, 26 forestry engineers, 149 full-time officials, including 134 forest guards, worked in forestry at Żywiec area.

There was built in 1890 in the Złatna forest division - a brick gamekeeper's cottage, with an office, a wooden stable and a shed. This gamekeeper's cottage is a freestanding building, while a stable and shed are separate buildings. A brick gamekeeper's cottage was also built on a ceramic brick foundation and features a hipped roof with wooden framing, however, without the typical Tyrolean construction of gables and chimneys. This gamekeeper's cottages consists of a room lit with 3 windows, a kitchen, 2 chambers, a chapel and a hall. A wooden farm building had a barn, a pigsty and a shed and an attic for hay.

Szklany szlak
Zeskanuj kod QR:

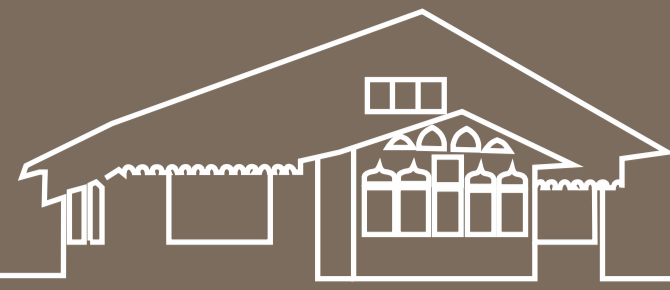
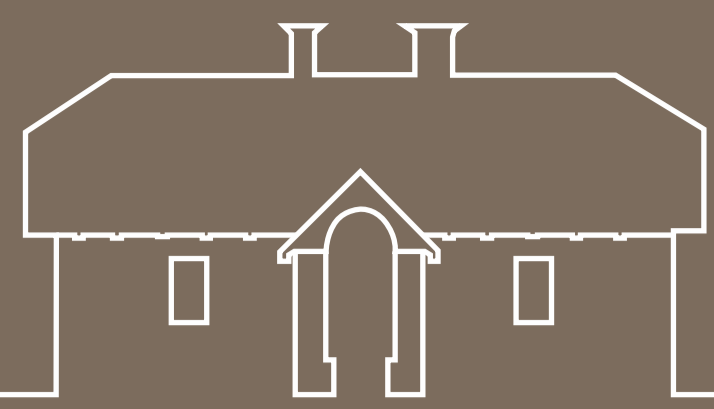
Gmina Ujsoly
ul. Gminna 1, 34-371 Ujsoly
tel.: (33) 8647 350
e-mail: ugujsoy@ujsoy.com.pl
www.ujsoy.com.pl

Interreg
Polska-Słowacja
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Beskidy.

4 Kaplica w Złatnej/Kaplnka v Zlatnej /Chapel in Zlatna

 Za początek istnienia świątyni uznaje się rok 1930 kiedy to utworzono komitet i rozpoczęto jej budowę, co potwierdza data wyryta na kamiennej podmurówce. Działkę pod świątynię podarował Jan Szlachta, zaprojektował i nadzorował budowę ówczesny zarządca lasów - Włodzimierz Chwirut w ramach mecenatu sprawowanego w okresie międzywojennym przez Habsburgów nad kościołami i kaplicami. Kaplicę budowali cieśle ze Złatnej. Wykonana jest z drewna świerkowego, w stylu góralskim. W roku 1935 myśliwi ufundowali do kaplicy sygnaturkę ochrzczonej imieniem Huberta, od tego też roku w kaplicy odprawiane są msze św. Myśliwi nieprzerwanie wspierają wyposażanie kaplicy fundując poszczególne jej elementy. Patronką kaplicy jest Matka Boska Częstochowska, której obraz widnieje w głównym ołtarzu.

Z powstaniem kaplicy w Złatnej związana jest postać ks. Włodzimierza Chwiruta (1903-1973) Urodzony w Skawinie, z wykształcenia inżynier leśnik. Do II wojny światowej jako zarządca lasów habsburskich zamieszkiwał w Leśniczówce. W tym okresie rozpoczął prace przy budowie kaplicy w Złatnej według własnego projektu z wykorzystaniem budulca pozyskiwanego z miejscowych lasów. Jako porucznik rezerwy z chwilą ogłoszenia mobilizacji w roku 1939 zgłosił się do 65 Pułku Artylerii. Po przegranej bitwie pod Tomaszowem Lubelskim dostał się do niewoli niemieckiej. W okresie od 28.09.1939 do 30.07.1940 r. przebywał w oflagach Hansdorf (Jankowa Żagańska), Osterode w górach Harzu, Arnswalde (Choszczno), a następnie do końca wojny w Waldenbergu (Dobiegniew). W czasie pobytu w obozach Włodzimierz Chwirut złożył przysięgę, że

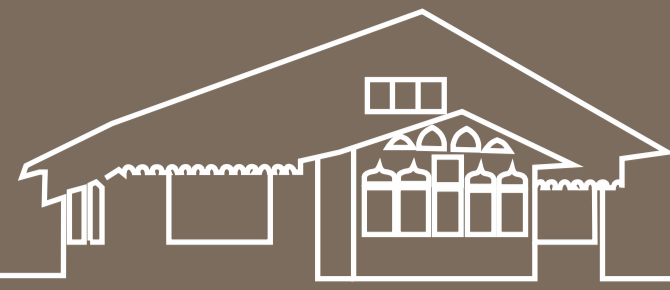
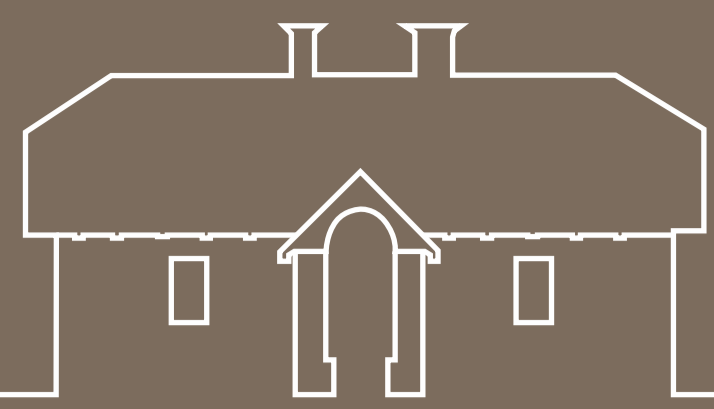
jeżeli ocaleje poświęci życie służbie Bogu. Słowa dotrzymał i po wyjściu z obozu jeszcze w mundurze otrzymanym od aliantów zgłosił się do seminarium w Krakowie. Święcenia kapłańskie otrzymał z rąk kard. Adama Sapiehy w roku 1950. Na uroczystość prymicyjną odprawił mszę w „swojej kaplicy” w Złatnej. Przez wiele lat sprawował funkcję proboszcza w Hecznarowicach gdzie zmarł i został pochowany.

 Okolo roku 1930 vytvorili komisiu pre stavbu kaplnky a začalasa jej stavba. Na kamennom základe kaplnky je vyrytý rok 1930, čosa dá považovať za rok vznik tejto svätyne. Pozemok na stavbu daroval Ján Szlachta, projekt objektu navrhol a na stavbu dohliadal Vladimír Chwirut, správca habsburských lesov. Kaplnku postavili stolári zo Zlatnej, medzi inými bratia Kubiznovci. Postavená zo smrekového dreva, v goralskom štýle. V roku 1935 sapolovníci vyzbierali na zvon – sanktusník do kaplnky, ktorý dostal meno sv. Huberta. Od roku 1935 sa v kaplnke slúžia sväté omše. Po skončení 2. svetovej vojny bola kaplnka rozšírená, boli vykonané mnohé prestavby a opravy. Patrónkou kaplnky je Čenstochovská Panna Mária, ktorej obraz je v hlavnom oltári.

 The building committee of chapel was established about 1930 and the building was started. The year 1930 was carved on foundation of the chapel, which can be considered as the beginning of construction of the chapel. Jan Szlachta gave the land for chapel and the construction was designed and supervised by then governor of the Habsburg's forests, Włodzimierz Chwirut. The chapel was constructed by carpenters from Zlatna, among others Kubizna brothers. The chapel is made of spruce wood, in highlander building style. The chapel turned out to be too small, that is why a pulpit was built next to it, from where priests preached during a mass. In 1935, hunters funded a steeple for the chapel which consecrated by the name Hubert. Since 1935, masses have been held there. After World War II, the chapel was extended, many changes and renovations were performed there. Black Madonna of Częstochowa is the patron saint of the chapel, the image of which is located in the main altar.

5 Źródło „Matki Boskiej”/Minerálne pramene – Prameň „Panny Márie”/Mineralsprings – “the Holy Mother's spring”

 Źródło „Matki Boskiej” – jest tzw. źródłem dolinym; położone jest w dolinie Śmierzącego Potoku, na wysokości 745 m.n.p.m. Jest to źródło uskokowe w warstwach pstrych łupków. Warstwą wodonośną są gruboławicowe piaskowce i łupki warstw magurskich. Woda ze źródła jest bezbarwna z zapachem siarkowodoru. Odczyn pH wody wynosi 7,25. Dno misy źródlanej pokryte jest czarnym nalotem. Temperatura wody wynosi 6 stopni C, szacowana wydajność 2,5 l/min, co charakteryzuje je jako źródło mało wydajne. Według badań, woda ze źródła jest wodą słabo zmineralizowaną wodorowęglanowo - chlorkowo-sodową 0,02%. Ze źródła wydobywają się intensywnie bańki CH₄, woda znacząco odpyły białym osadem kolonii bakterii w postaci naskorupień.

Woda w źródle określana jest jako woda infiltracyjna, współczesna w skałach osadowych. Siarkowodor pochodzi z rozkładu siarczków zawartych w skałach nasyconych wodą i również z rozkładu substancji organicznej, do którego dochodzi na znacznej głębokości.

Drugie źródło siarkowodorowe znajduje się powyżej ujścia Potoku Gawłowskiego gdzie woda wypływa ze szczeliny piaskowca. W odróżnieniu od Źródła „Matki Boskiej” woda w tym źródle zawiera niewielkie ilości metanu.

**Wzór Kryłowa
skład wody w źródle**

 Podľa záznamov sa v roku 1891 na území obce Zlatna nachádzalo 5 sírovodíkových prameňov. Aktuálne sú lokalizované dva.

Prameň Panny Márie sa nachádza v doline tzv. „Smradľavého potoka“, vo výške 745 m n.m. . Je to zlomový prameň v bridlicových vrstvách. Vodonosnou vrstvou sú hrubosedimentové pieskovce a bridlice magurských vrstiev. Voda z prameňa je bezfarebná so zapachom sírovodíka. Úroveň pH vody je 7,25. Dno prameňa je pokryté čiernym nánosom. Teplota vody je 6 °C, predpokladaná výdatnosť 2,5 l/min. Podľa vykonaných testov je to prameň chlorovodíkovo-chloridovo-sodíkovej minerálnej vody 0,02%

Sú to infiltrčné vody. Sírovodík pochádza z rozkladu sulfidov, ktoré obsahujú skaly nasýtené vodou, ako aj z rozkladu organických zložiek vo veľkých hĺbkach. Druhý mineralný prameň sa nachádza nad prameňom Gawłowského potoka. Voda vyteká z pukliny pieskovca.

 In 1891, existence of 5 hydrogen sulphide springs in Zlatna was ascertained. Currently, there are two.

“The Holy Mother's spring” is located in the so called valley of Śmierzący Potok. It is located at 745 m a.s.l. It is the only fault spring in variegated layers. Thick-bedded sandstones and slates of the Magurska layer constitute the aquifer. The spring's water is colourless with the smell of hydrogen sulphide. The pH value of water is 7.25. The bed of the fontal basin is covered with black sediment. The water temperature is 6 degrees Celsius, the estimated yield is 2.5 l/min. According to research, the spring water is mineralized hydrocarbon-chloride-sodic 0.02% water.

These are infiltration waters. Hydrogen sulphide is obtained from the decomposition of sulphides included in rocks saturated with water as well as from the decomposition of organic substances on significant depth.

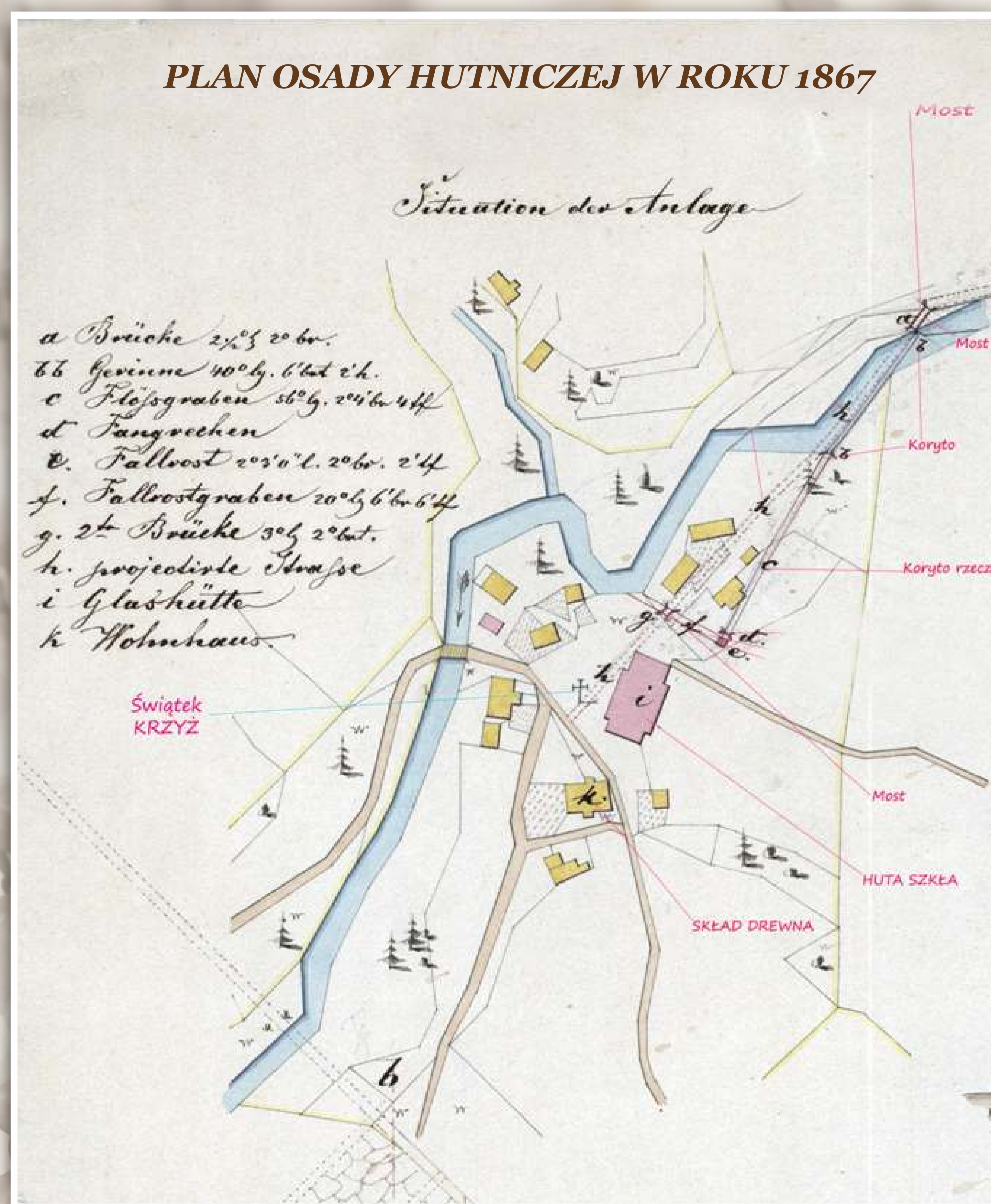
The second hydrogen sulphide spring is located above the influx of the Gawłowski stream, water flows from sandstone's rift.

Szklany szlak

6 Leśna huta szkła/Lesná sklárska huta/Forest Glass Factory

 Powstanie huty w Zlatnej związane jest z działalnością hr. Adama Wielopolskiego, który pomiędzy rokiem 1812-1815 zawarł umowę dzierżawy terenu z hutnikiem – mistrzem szklarskim niemieckiego pochodzenia Georgiem Frenzelem. W umowie wyznaczono teren pod budowę obiektów huty, z uwzględnieniem gruntu dla osadników, określono wysokość czynszu w gotówce i w wyrobach oraz wyznaczono tereny wyrębu drewna niezbędnego do wzniesienia budynków oraz opalania pieców hutniczych. Miejsce spełniało warunki lokalizacji, do których zaliczyć należy istnienie odpowiednich zasobów drzewa bukowego, czystej wody, gruboziarnistego piaskowca. Pod przewodnictwem fachowców sprowadzanych z Czech i Moraw powstały w krótkim czasie dwa piece hutnicze, budynek główny o wymiarach 30 m x 15 m, tartak, duży dom parterowy właścicieli, 5 domów dla robotników i potrzebne do transportu drogi. Transport surowca i drewna powierzano miejscowym chłopom w ramach pańszczyzny.

 Založenie lesnej huty sa pripisuje hospodárskej činnosti grófa Adama Wielopolského, ktorý ako vlastník majetkov na hornom toku potoka Bystra, v rokoch 1812 – 1815 uzavrel dohodu s hutníkom – sklárskym majstrom nemeckého pôvodu Jurajom Frenzelom. Vybrané miesto spĺňalo podmienky na založenie takejto výroby, medzi ktoré isto patrili bohaté zásoby bukového dreva, čistej vody a hrubozrnného pieskovca. Pod vedením odborníkov z Čiech a Moravy, v krátkom čase vznikli dve hutnícke pece, hlavná budova s pôdorysom 15 m x 30 m, píla, veľký prízemný dom majiteľov, 5 robotníckych domčekov a cesty potrebné na prepravu surovín a výrobkov. Prepravu surovín a dreva zabezpečovali miestni poddaní.

 The establishment of the Forest Glass Factory is credited to earl Adam Wielkopolski, who, being the owner of the area located in the upper course of Bystra, between 1812-1815 concluded an agreement with Georg Frenzel, a steelworker, German glass-making master. The selected area fulfilled the requirements of location, which included the availability of appropriate resources of beech wood, clean water, coarse-grained sandstone. Under the direction of specialists from Czech and Moravia, two furnaces, a main building of 15 m x 30 m, a sawmill, a big bungalow for the owners, 5 houses for workers and roads necessary to transport were built. Local peasants were responsible for transport of raw materials and wood as their feudal duty.

Szklany szlak
Zeskanuj kod QR:

Gmina Ujsoly
ul. Gminna 1, 34-371 Ujsoly
tel.: (33) 8647 350
e-mail: ugujsoy@ujsoy.com.pl
www.ujsoy.com.pl

Interreg
Polska-Słowacja
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EUROREGION BESKIDY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Beskidy.

7 Technologia procesu wytopu szkła/ Technológia vytápania skla/technology of glass melting

 W dawnych czasach, przy produkcji i obróbce szkła stosowane były jedynie łatwo dostępne materiały naturalne. Głównym składnikiem był piasek, który stanowił zazwyczaj 60-70% zestawu szklarskiego. Do czasów powstania i rozwoju chemii analitycznej, mieszanie zestawu szklarskiego opierało się na doświadczeniu i intuicji hutników. Metodą prób i błędów uczyli się oni produkcji szkła taniego i łatwego w obróbce. Sporządzony zestaw szklarski, po dokładnym wymieszaniu, umieszczano w glinianych donicach. Następnie, donice wkładano do rozpalonego wcześniej pieca i stopniowo ogrzewano. Należało zachować szczególną ostrożność, tak, aby donica nie pękła. Jej uszkodzenie oznaczało duże straty, zagrożenie dla hutników oraz przerwę w produkcji. Przed samym procesem topienia, do donic dodawano stłuczkę szklaną, która ułatwiała proces topienia.

 V dávnych časoch sa pri výrobe a spracovaní skla používali iba ľahko dostupné prírodné suroviny. Hlavnou surovinou bol piesok, ktorý väčšinou predstavoval 60 až 70 % skloviny. Až do čias vzniku a rozvoja analytickej chémie, sklovina sa miešala na základe skúseností a intuície sklárskych majstrov. Metódou pokusov a chýb sa učili vyrábať lacné a ľahko spracovateľné sklo. Sklovina sa po dôkladnom premiešaní umiestňovala v hlinených nádobách. Hlinené nádoby sa následne vkladali do skôr rozpálenej pece a postupne sa ohrievali. Bolo potrebné postupovať mimoriadne opatrne, aby nádoba nepukla. Puknutie nádoby predstavovalo veľkú stratu, ohrozovalo sklárov a znamenalo prerušenie výroby. Pred samým procesom tavenia sa do nádob dodávala sklená drvina, ktorá uľahčovala proces tavenia.

 In the old times, only easily accessible materials were used to manufacture and process glass. The main ingredient was sand which was usually 60-70% of the glass raw materials. Until the time of the rise and development of analytical chemistry, the mixing of the glass raw materials was based on the experience and intuition of the metallurgists. They learnt to manufacture cheap glass, easy to process by trial and error method. The prepared raw materials, after thorough mixing, were placed in clay pots. Then the clay pots were put into the preheated oven and gradually heated. Special caution was needed so the pot would not break. Its damage meant huge losses, metallurgical hazards, and downtime in production. Just before melting glass cullet was added to the pot to facilitate the melting process.

ETAP 1

Pozyskiwanie surowca - skarpa nad potokiem Bystra, kamieniołom

Kruszenie w urządzeniu zwanym stępa i nasączenie wodą

Sporządzenie zestawu:
- piasek, topnik (boraks, soda)

Zasyp surowców do pieca nr 1

Topienie szkła i jego swobodny wylew do tygli z wodą

Transport otrzymanej fryty (wytopionego półproduktu) do pieca nr 2

ETAP 2

Topienie półproduktu (fryty szkła) w piecu komorowym, w tzw. donicach szklarskich. Temperatura topienia ok 1400 stopni C

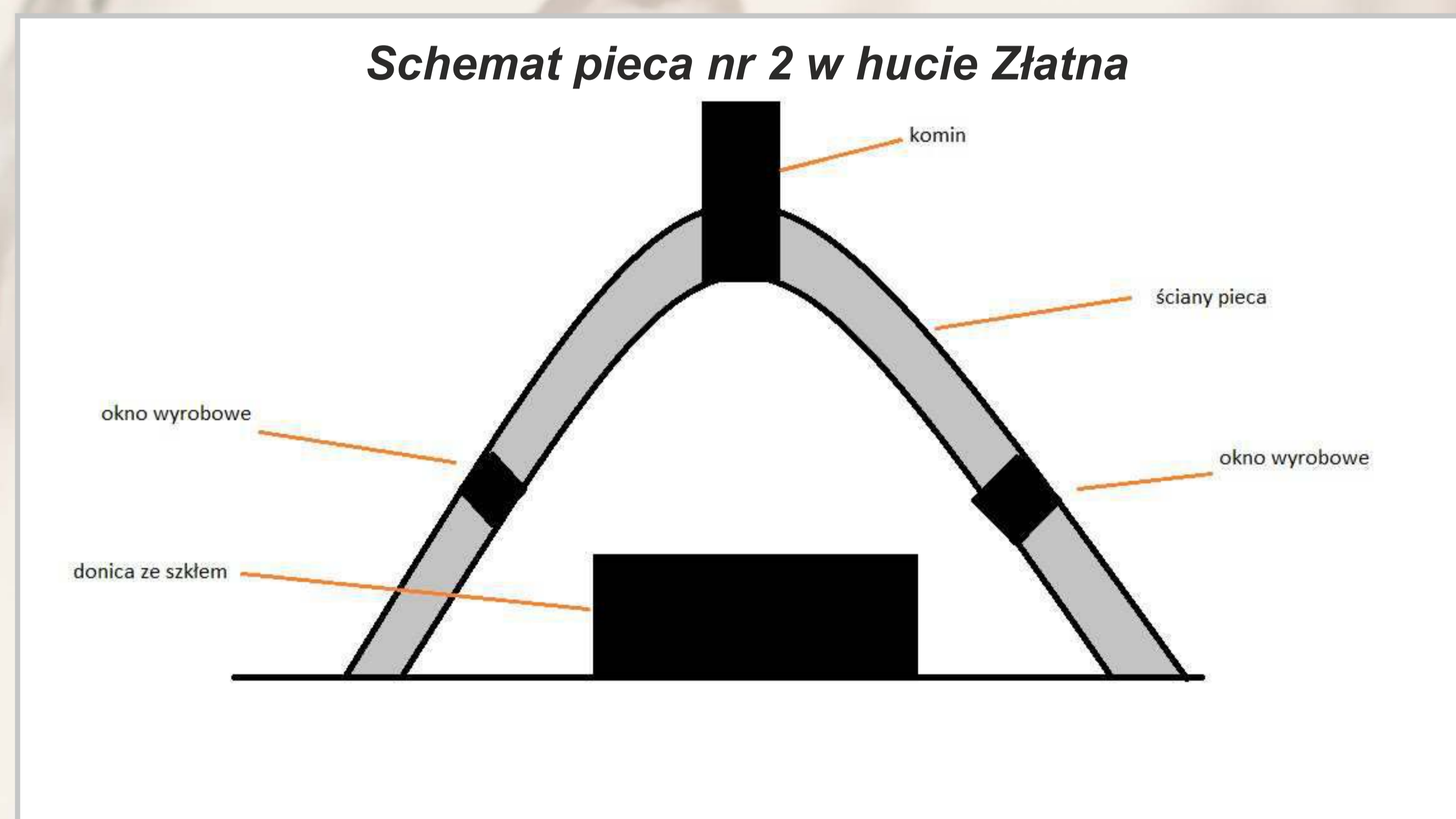
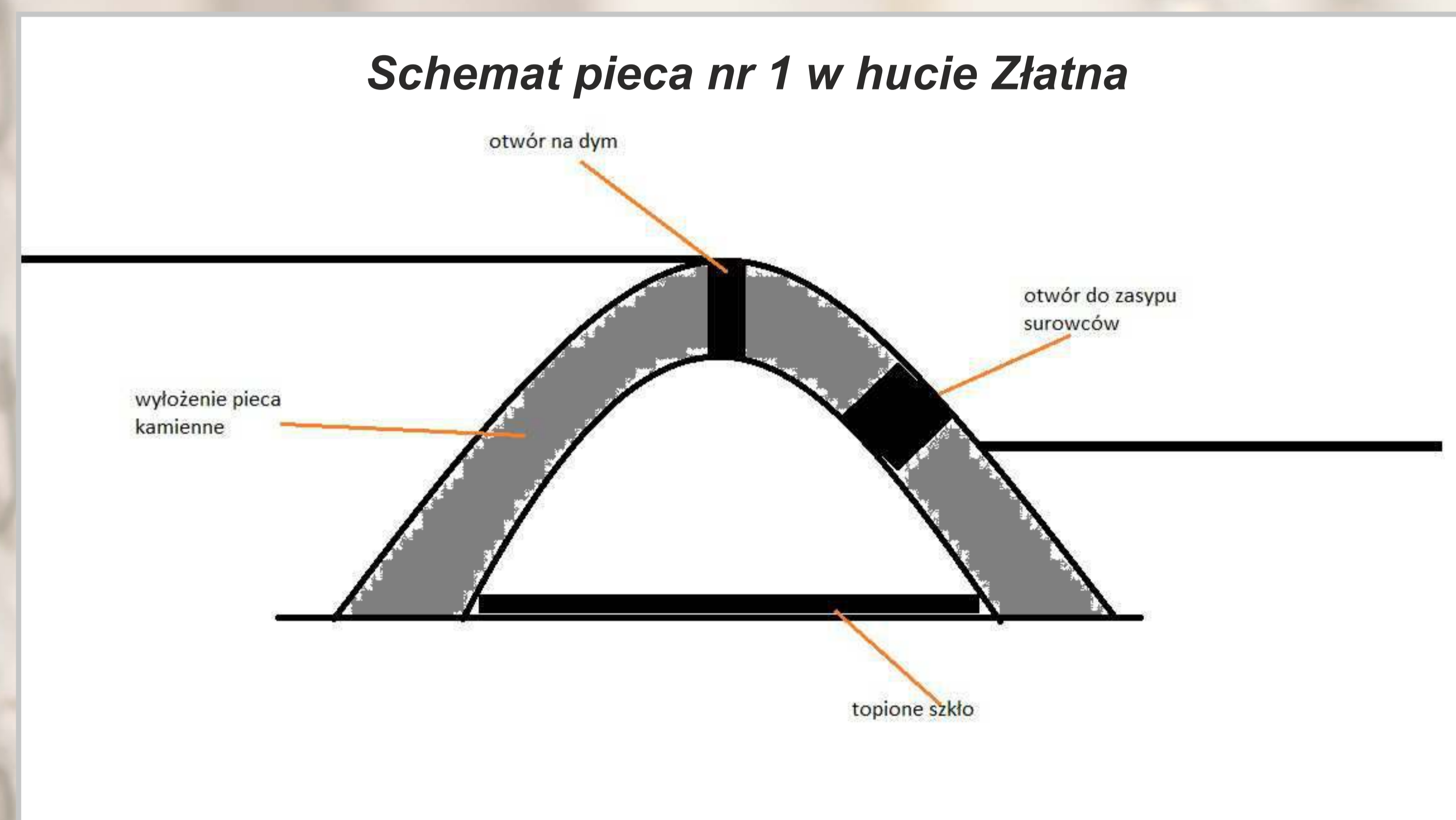
Ręczne formowanie wyrobów

Wielogodzinne odprężanie wyrobów oraz prace wykończeniowe

8 Proces wytopu szkła w hucie w Złatnej/ Proces tavenie skla v oceliarňach v Zlatna/ The process of melting glass in the Glass factory in Zlatna

 Kamienne bloki zwożono do huty z tzw. „Złotnicy” to jest kamieniołomu położonego w południowo-wschodniej części Lipowskiej, które wrzucano do pieców. Na rozgrzane bryły kamienia wpuszczano strumień wody, następstwem czego było rozkruszanie bryły na mniejsze kawałki. Tak rozdrobniony kamień umieszczano w stępnikach (wydrążonych pniach), puszczano na niego obrotowe młoty. Przy uderzeniach młota skała zamieniała się w piach, który następnie przy użyciu wody ługowano. Woda wypłukiwała skałki, a kwarc jako cięższy pozostawał na dnie spluczki. Piasek kwarcowy zbierano i wkładano do pieców topniczych o temperaturze ponad 1000 stopni C. Od tego momentu proces produkcji nadzorował wytapiacz. Szkło uzyskiwano z piasku kwarcowego z wapnem palonym węglanem wapnia i sodą. W zależności od produkowanego wyrobu modyfikowano skład surowca.

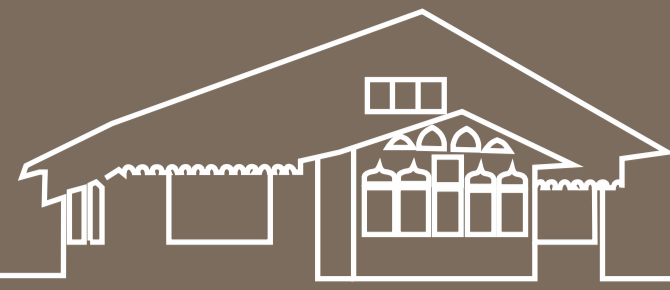
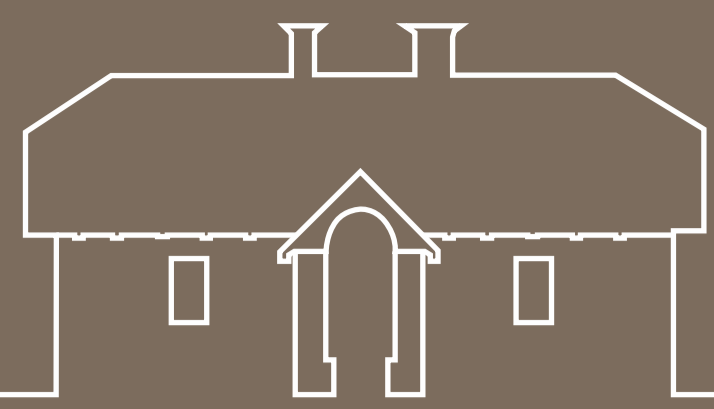

Wytop szkła był prowadzony dwuetapowo, w dwóch piecach. W pierwszym z nich – w piecu typu wannowego, wyłożonego szamotem stapiano składniki masy. Następnie przelewano ją do drewnianych cebrzyków z wodą. Otrzymany w ten sposób półprodukt umieszczano w kamiennych tyglach i topiono ponownie. Do procesu wytopu w celu uzyskania koloru niebiesko-zielonego wykorzystywano również trociny i ziemniaki. Wytopioną masę szklaną hutnik-wydmuchiawcz nabierał z tygla cybuchem, czyli żelazną rurą o długości 1,25 m i średnicy 0,3 cm z drewnianym ustnikiem na końcu i formował produkt. Wykonany przedmiot umieszczano następnie w piecu, w którym szkło stopniowo przez długi czas studzono.

 Kamenné bloky do huty zväžali z tzv. „Złotnicy“ – kameňolomu v juhovýchodnej časti Lipovskej. Dodané bloky vhadzovali do špeciálnych pecí, v ktorých teplota dosahovala až 500 °C. Nahriate kamenné bloky boli následne chladené prúdom studenej vody, vďaka čomu sa drobili na menšie kusky. Takto rozdrvený kameň sa umiestňoval v klátoch (vyhlbených pňoch), na ktoré sa spúšťali otočné kladivá. Údermi kladív sa skala premieňala na prach, ktorý sa následne lúhoval vodou. Voda vyplachovala živce a ťažší kremeň zostával na dne vane. Kremenný piesok sa následne zberal a vkladal to pecí. Od tejto chvíle na proces výroby dohliadal tavič. Sklo sa získavalo z kremenného piesku, ktorý sa miešal s páleným vápnom a sodou.. Zmes sa následne vsádzalo do pece spolu so surovým drevom alebo zemiakmi. Na výrobu sklenených výrobkov sa používala sklenárska tyč s dĺžkou 1,25 m a s priemerom 0,3 cm. Na jednom konci sa nachádzal drevený náustok. Chránil pery sklára pred popálením. Pomocou tyče si sklenár naberal sklenú hmotu z kotla. Fúkaním a vhodnými pohybmi formoval požadovaný predmet.

 Stone blocks were brought to the glass factory from the so-called “Złotnica”, i.e. quarry located in the south east part of Lipowska. The delivered blocks were put into a special furnace and a fireman heated them up to 500 degrees Celsius. The stream of water was directed on the heated stone blocks, as a result the blocks were crushed into smaller pieces. The crumbled stone was placed in carved stumps, and revolving kvels were lowered. Upon kvels strikes, the stone was turning into sand, which then was lixiviated by water. The water scoured feldspar, whereas quartz, as the heaviest, remained at the bottom of the flush. The quartz sand was collected and put into technical furnaces. From that moment, the production process was supervised by a smelter. Glass was obtained from quartz sand with lime, burned by calcium carbonate and soda. The mixture was mixed in a furnace and raw timber or some potatoes were put inside. Pipe-stem, which is iron pipe of 1.25m length and 0.3cm diameter was used for production of glass products. A wooden mouthpiece was placed on one edge. It protected the glassman's mouth from burning. Glass blower/ smelter used it for drawing the molten glass from melting pot. By blowing and making appropriate moves, it formed the object.

Szklany szlak

9 Śladami Andy Koln/Po stopách Andy Koln/Following Anda Koln

 W II połowie XIX wieku właścicielem huty została Anda Koln. Pani Matka jak nazywali ją mieszkańcy i pracownicy huty codziennie dzwoniła na Anioł Pański na dzwone ustawionym na placu huty. Dzwon ten odlany został w ludwisarni Franciszka Stanke w Ołomuńcu w roku 1821, a obecnie znajduje się w kaplicy Św. Marka na Sporowym Polu.

Huta pracowała od około 1812 do 1875 roku. Brak rentowności, a szczególnie znaczne zużycie drewna powodujące wytrzebiecie okolicznych lasów sprawiło, że Habsburgowie na wniosek swego zarządcy lasów Reicharda Scholza ok. 1873 roku wypowiedzieli umowę dzierżawy Andzie Koln. Śmierć męża i hulawczy tryb życia synów właścicielki oraz brak surowca doprowadziły do likwidacji huty ok. 1875 r.

Po zamknięciu huty Anda Koln wyprzedła część majątku i w 1885 roku opuściła Złatną. Wśród mieszkańców pozostały po niej dobre wspomnienia albowiem służyła zawsze pomocą i radą pracownikom i mieszkańcom osad porozrzucanych po leśnych polanach, nękanych niedostatkiem, biedą i chorobami.

Po hucie zachowały się nieliczne pamiątki, fragmenty pieców hutniczych (relikty), dzwon, kamienny krzyż, figurka, świecznik-pająk, i drobne naczynia. Pozostały też do dziś istniejące nazwiska czeskiego pochodzenia (Kotulek, Hubka), a także nazewnictwo miejsc związane z żyjącymi wówczas mieszkańcami takie jak Kuflówka - miejsce karczmy w której robotnicy czescy popijali piwo.

 V 2. polovici 19. storočia sa po smrti svojho manžela majiteľkou huty stala Anda Koln. Pani Matka, ako ju nazývali okolití obyvatelia a zamestnanci huty, každý deň zvonila na modlitbu Anjel Pána na zvone, ktorý bol postavený na námestíčku huty. Tento zvon odliat zvonár František Stanke v Olomouci. V súčasnosti sa tento zvon používa v kaplnke sv. Marka na Sporovom Poli pri Rajči. Anda Koln, po smrti svojho manžela, sama riadila hutu, hoci sa v tom čase hromadili ťažkosti súvisiace so zásobovaním drevom potrebným na výrobu. Tieto problémy vznikli, keď po predaji živieckých majetkov grófom Wielopolským, správca majetkov Habsburgovcov – Scholz – zakázal výrub bukových stromov v tejto oblasti. Tieto ťažkosti, ako aj hýrivý život synov majiteľky, nakoniec viedli k likvidácii huty, ktorá bola zatvorená okolo roku 1875. Anda Koln po zatvorení huty vypredala časť majetkov a v roku 1885 opustila Zlatnú. Medzi obyvateľmi zostali po nej dobré spomienky, vždy pomáhala a radila, tak zamestnancom ako aj obyvateľom roztrúsených po leśných polanách, trápených nedostatkom, biedou a chorobami.

Po hute sa zachovalo len niekoľko pamiatok – fragmenty pecí (relikty), zvon, kamenný kríž, figurka, luster a drobné nádoby. Dodnes sa zachovali priezviská českého pôvodu, názvy miest súvisiace so životom vtedajších obyvateľov, napr. miesto krčmy, v ktorej dakedy českí robotníci pili pivo, sa volá Kuflówka (pol. kufel – krígel).

 In the second half of the XIX century, Anda Koln became the owner of glass factory, after death of her husband. Mrs. Mother, as she was called by residents and workers, every day rang for the Angelus with the bell was placed on the basis at the glass factory's place. The bell was casted by bellfounder Franciszek Stanke in Olomouc. Currently, the bell is in the St. Mark's chapel in Sporowe Pole, next to Rajcza. After her husband's death, Anda Koln governed the glass factory by herself, although she encountered many difficulties related to supply of wood which was necessary for production, due to the fact that after sale of Żywieckie property by earl Wielkopolski – Scholz, the administrator of the Habsburg's goods forbade felling beechen trees in that area. The difficulties and fast pace of her sons' lives caused shutdown of the glass factory around 1875. After shutdown of the glass factory, Anda Koln sold part of wealth and in 1885 left Zlatna. The residents kept her in good memory, she always offered help and advice to workers and residents scattered in forestall glades, harried by shortfall, poorness and diseases.

Few remembrances, fragments of forges (relics), bell, rock cross, figurine, candlestick – girandole and small dishes remained after the glass factory. Also Bohemian surnames, names of places related to past residents – the place where tavern was located in which Bohemian workers drank beer – Kuflówka.

Szklany szlak
Zeskanuj kod QR:

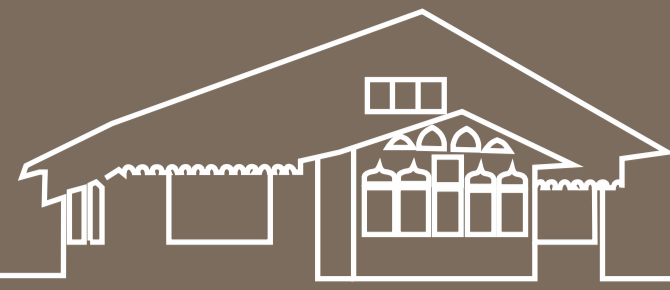
Gmina Ujsoly
ul. Gminna 1, 34-371 Ujsoly
tel.: (33) 8647 350
e-mail: ugujsoy@ujsoy.com.pl
www.ujsoy.com.pl

Interreg
Polska-Słowacja
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Beskidy.

Szklany szlak

10

Świątek/Križ s Kristom/Holy Image

 Świątek określany również jako Krzyż "Boża Męka" został postawiony w roku 1833 przez właścicieli huty szkła: Georga Frenzela, Feliksa Göttlichera oraz Józefa Göttlichera. Na obiekt ten składają się: cokół, bryła kamienna o podstawie kwadratu 45 cm. Na ścianie frontowej rzeźbiarz wykuł postać Matki Boskiej. W dolnej części wyryto napis:

**ANDENKEN/VON/JOSEPH GÖTTLICHER/GEORG FRENZEL/FELIKS
GÖTTLICHER/ANNO 1833**

W tłumaczeniu na język polski:

**PAMIĄTKA OD JÓZEFA GÖTTLICHERA, JERZEGO FRENZELA,
FELIKSA GÖTTLICHERA W ROKU 1833.**

Z prawej strony na krzyżu wytłoczona w wylewce cementowej zniszczona inskrypcja: „Kaczmarczyk Rajcza fondator 1881”. O podmurówkę i postument wsparty pierwotny kamienny krucyfiks z widocznymi ubytkami - ubite nogi Chrystusa. Zgodnie z podaniami mieszkańców Złatnej w roku 1881 pierwotny kamienny krzyż został uszkodzony w trakcie burzy. Kaczmarczyk z Rajczy ustawił w tym miejscu krzyż cementowy z wizerunkiem Ukrzyżowanego. Świadka zaś świetności huty - pierwotny krzyż z wyrzeźbionym nań Chrystusem i napisem nad głową IN/RI oparto o cokół.

 Križ „Božie muky“ z roku 1833 sa nachádza za mostom pri ceste na Lipovskú. Na kamennej podmurovke je stupeň, na ňom štvorhranný kamenný podstavec so soklom a rímsou, na ktorom je betónový križ s liatinovým odliatom Ukrižovaného Krista, pokrytý plechovou strieškou. Na čelnej stene piedestálu je reliéf Panny Márie Bolestnej a pod ním nápis v nemčine:

**ANDENKEN/VON/JOSEPH GÖTTLICHER/GEORG FRENZEL/FELIKS
GÖTTLICHER/ANNO 1833**

Preklad do slovenčiny:

**PAMIATKA OD JOZEFA GÖTTLICHERA, JURAJA FRENZELA, FÉLIXA
GÖTTLICHERA, ROK 1833.**

Z pravej strany na kríži je vytlačení v cementovom potere zničený nápis: Kaczmarczyk Rajcza fondator 1881. O podmurovku a podstavec opretý prvotný kamenný krucifix s viditeľnými poškodeniami – odbité nohy Krista. Objekt v roku 1833 postavili pracovníci sklenej huty: Juraj Frenzel, Félix a Jozef Gottlicherovci, poškodený počas búrky, obnovený Kaczmarczykom z Rajči v roku 1881.

The Cross "Boża Męka" of 1833 behind the bridge by the road to Lipowska. On a stone underpinning there is a step with tetrahedral stone plinth with pedestal and ledge with a concrete cross bearing a cast-iron casting of crucified Christ, canopied with tin. At the frontal wall there is a relief of our Lady of Sorrows. Below, there is an inscription in German:

**ANDENKEN/VON/JOSEPH GÖTTLICHER/GEORG FRENZEL/FELIKS
GÖTTLICHER/ANNO 1833**

When translated into English:

**REMEMBRANCE FROM JÓZEF GÖTTLICHER, JERZY FRENZEL,
FELIKS GÖTTLICHER OF 1833.**

On the right side of the cross, there is a worn Polish inscription blocked in cement levelling: Kaczmarczyk Rajcza founder 1881. The original stone crucifix with visible defects – chipped legs of Christ. It is propped up against underpinning and plinth. It was built in 1833 by glass factory workers: Jerzy Frenzel, Feliks and Józef Gottlicher, it was damaged during storm and renovated by Kaczmarczyk from Rajcza in 1881.

Szklany szlak
Zeskanuj kod QR:

Gmina Ujsoly
ul. Gminna 1, 34-371 Ujsoly
tel.: (33) 8647 350
e-mail: ugujsoy@ujsoy.com.pl
www.ujsoy.com.pl

Interreg
Polska-Słowacja
Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Interreg V-A Polska-Słowacja 2014-2020 oraz budżetu państwa za pośrednictwem Euroregionu Beskidy.